

אוצר הנפש

לקט משיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א בנושאי נפש ומידות

שמות תשע"א

עלון מס' 13

דבר השבוע

חומש שמות פותח בביאת בני ישראל למצרים: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב וביתו באו". ההפטרה פותחת בפסוק "הבאים ישרש יעקב". הדבר מרמז לכך שהמילה העיקרית בפסוק הראשון של הפרשה היא "הבאים". ה"ביאה" בפסוק זה היא ראשית גולת ושעבוד מצרים בפועל כמאמר חז"ל: וכי היום באים? והלא ימים רבים היו להם שבאו למצרים! אלא כל זמן שיוסף היה קיים - לא היה להם עול של מצרים. מת יוסף - נתנו עליהם עול. לפיכך כתיב "הבאים מצרימה" - כאילו אותו היום נכנסו למצרים. השוואה לתיאור עצם הירידה למצרים בפרשת "ויגש" מגלה שמושג ה"ביאה" מתחדד ומתחדש בכניסה לגלות מצרים שמתוארת בפרשתנו: על "ואלה שמות ישראל הבאים מצרימה" שפרשת "ויגש" נוסף בפרשתנו "איש וביתו באו". שני שינויים נוספים רומזים גם הם ל"ביאה" בפרשת "ויגש" נאמר "עם יעקב" ובפרשתנו "את יעקב" - את רומז ל"אתא", שפירושו "בא". ועוד, בנוסף לביאת האנשים למצרים, מודגש כאן כי "איש וביתו באו", ולפי חלק מהמדקדקים נגזרת המילה בית מלשון בוא. מתיאור עם ישראל בראשית התגבשותו כ"הבאים" נראה שזו תכונת יסוד יהודית: כשיהודי מוזמן - הוא בא. עושים משהו, קורה משהו - הוא בא כדי להיות בעניינים. לכל אירוע היסטורי באו היהודים כמצטרפים ("ויביאו בני ישראל... בתוך הבאים") או כיוזמים. זו ביאה לטוב ולמוטב, לגלות ולגאולה.

מתוך "מעין גנים"

חולשה אינה חיסרון (חלק ג')

בתורה ישנן אותיות גדולות, וכן גם אותיות קטנות. כל אות מופיעה פעם אחת גדולה ופעם אחת קטנה, וכל שאר אלפי ורבבות אותיות התנ"ך הן אותיות בינוניות. מובא בחסידות שאות גדולה היא כדי להסתכל על המעלות של יהודי, להגדיל אותן בזכוכית מגדלת. ואם מתגלה איזה חסרון רציני באישיות שלו, יש צורך בזכוכית מקטינה, היינו להקטין את החיסרון ככל האפשר, שזו משמעותה של האות הקטנה. אין הכוונה שמבטלים את החיסרון, כיון שאם אות זו חסרה מספר התורה הוא פסול. אבל צריך לדעת איך להקטין את החיסרון ואיך להגדיל את המעלה.

תופעת האותיות הגדולות והקטנות היא מאוד נדירה - בכל התנ"ך יש רק כ"ב גדולות וכ"ב קטנות, ורובא דרובא הן אותיות רגילות. מה ניתן ללמוד מתופעה זו על מנת לעזור לזולת? ניתן לומר שכל המעלות של יהודי הם גילויים של נפשו האלוקית, וכל החסרונות שלו הם גילויים של נפשו הבהמית. אבל רובא דרובא מתייחס לאדם, כלומר לגילויים של נפשו השכלית שלא ברורה בה ההבחנה בין יהודי לבין גוי. כמו שקשה להבחין בין גוף של יהודי לגוף של להבדיל גוי, גם לגבי נפש השכלית מאוד קשה להבחין. הנפש השכלית המשותפת ליהודי ולגוי היא יכולת השיפוט השפוי. יש להגיע לאותו מקום בנפש שיש בו שיפוט שפוי כלומר, למקום שבו האדם יכול לעזור לעצמו לבחור בין טוב לרע, לעורר ולחזק אותו.

אם כן, רובא דרובא של כל התורה זה הסתכלות על האדם בהיותו אדם. מעלה זה האדם בהיותו אלוקי, והאותיות הקטנות זה האדם בהיותו מתדמה לבהמה. את ההתייחסות לאדם בהיותו אדם, שזה הרוב כאמור, ניתן לפרש כיכולת להסתכל על מי שיושב מולי בגובה העיניים.

ואולם, מאוד קל להפסיד ולקלקל את ה'אדם' שבי. כי ברגע שאני מתנהג קצת ביוהרה ח"ו, אז אני כבר בהמה. אבל "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" - כשאני אדם ואתה אדם, ואנו מסתכלים אחד על השני בגובה העיניים, על יד זה אפשר לתקן את ה'אדם' שבנו ולהגיע למעלה העיקרית שלנו - "ישראל", "אתם קרויים אדם". (כא אייר, תשי"ע)

פרצוף ה'אדם' (חלק ח')

הכוח לשמור על חיוניות - אדם' בספירת הגבורה

בגמרא מובא רמז להבנת המושג אדם. אדם ר"ת: אפר, דם, מרה (ס"ת: רמה - "תקוות אנוש רמה"). לכאורה חלוקת האדם לשלושה מרכיבים אלה היא כדי להשפיל את ישותו וגאוותו, אבל ודאי יש הרבה מה להתבונן בכך שהאדם עשוי מאפר-דם-מרה. מבין השלושה ודאי העיקרי הוא הדם, לשון אדם. לכן במקום אחר כתוב שאדם זה א-דם, דם-וה-א היא רוח החיים שהדם מביא לכל אברי הגוף (במדע היו סוברים שזהו החמצן שאדם נושם שנכנס לדם והדם מביא אותו לכל איברי הגוף). זהו עוד פירוש בקבלה של אדם על בסיס דם.

פירוש נוסף של אדם על בסיס דם הוא שאדם זה מלשון דם וה-א היא יסוד המים (האות א' על פי הקבלה מסמלת מים עליונים ומים תחתונים ורקיע באמצע). מובא בחז"ל שאדם הוא חצי מים וחצי דם, כלומר שכל העת עליו לשמור על איזון בין הדם והמים. אם המים רבים על הדם הוא חולה במחלות מסוימות ר"ל ("אדרי פוקוס" בלשון חז"ל), ואם יש יותר דם מאשר מים הוא חולה במחלות אחרות שעיקרן צרעת, ר"ל. בכל אופן, לפי כל הפירושים שמחלקים את המלה אדם למרכיבים, בולט שהעיקר זה דם.

דם זה תסיסה, רתיחה, יסוד האש - לכן שייך לגבורה. גם הצבע האדום (אדם מלשון אדום) הוא גוון הגבורה בקבלה. ככל שמתבוננים באותיות ומרכיבי אדם רואים שיש לו תסיסת חיות. כתוב שלהרגיש חי, עם תסיסת חיים, זו גבורה בנפש, כמ"ש "הדם הוא הנפש" - הדם הוא החיות, "והחיות רצוא ושוב", והוא תוסס.

לעומת הדם, מים מרגיעים. ולכן, לפי מאמר חז"ל הנ"ל האומר שנפשית האדם הוא חצי מים וחצי דם ויש לשמור על איזון ביניהם, ז"א שהאדם צריך להיות באיזון בין רגיעה ונחת לבין תסיסה ורתיחה, שזוהי חיוניות. הכוח לשמור על איזון זה היא יכולת של צמצום ודיוק השייכת לספירת הגבורה. (כא אייר, תשי"ע)

אותיות מחכימות: אליהו - הלואי

אליהו הנביא, מבשרו של המשיח, הוא מקור של תקווה - הלואי.

קושיות על הבעש"ט - בחירה חופשית (חלק ב')

כאשר הבעש"ט היה יושב על השולחן, עליו עמד בקבוק שיכר וחציו מלא, ואומר תורה היו פניו מתלהבות מאד. כאשר היה נוסע לאיזה מקום היה עגלון אינו יהודי בשם אלכסי מנהיג את סוסיו. ואמר הבעש"ט "השומע ישמע והחדל יחדל". מי שבא אליו והיה צריך להדבק בו ראה שפניו התלהבו מהתורה שאמר ואילו מי שלא היה שייך לו אמר שהוא שתי שיכר הרבה ולכן התלהבו פניו. וכן היה לגבי מנהיג הסוסים האיננו יהודי.

קליפה קדמה לפרי

נתבונן במשפט "השומע ישמע והחדל יחדל". יש כאן נוטריקון מיוחד של 'חשמל'. השמע הוא הפנימיות של המלה **חשמל**, והחדל הוא כנגד שתי האותיות החיצוניות של 'חשמל'. 'שמע' הוא 'קדוש' בגימטריא והחל הוא מלשון **חולין**. יש קדושה בתוך החולין. הקליפה של החשמל היא "החדל יחדל" ואילו הפרי והתוך שלו הוא "השומע ישמע", והקליפה קדמה לפרי. כאשר הפרי נמצא בהתהוות ובהתבשלות, בדור הראשון, יש לקליפה תפקיד חיובי של שמירה על הפרי. רק לאחר מכן, כאשר הפרי מבושל ויש להפיצו יש להשליך את הקליפה. הדור הראשון של התגלות תורה חדשה חייב את סוד החשמל - לתת את הטוב למי שמגיע ולשדר את הקליפה למי שלא מגיע.

הבעש"ט בעצמו הוא המשדר את קליפת ההתנגדות אליו! מסופר על רבי נחמן מברסלב שנשאל ע"י אחד מחסידיו מדוע הוא עושה לעצמו מתנגדים והוא נמנע להשיב לו. עצם הסירוב הוא בסוד 'חש'. הביאור הפנימי לכך הוא שכאשר הקליפה מתנגדת היא בעצם שומרת על הפרי. הפרי המתהווה זקוק לטמפרטורה מסוימת כדי להבשיל, לא חמה ולא קרה מדי.

הבעש"ט מעמיד את השומע בנסיון והעמידה בנסיון היא המקנה לאדם את הדעת. אין ערך לחכמה ולבינה ללא הדעת. לכן **החשמל** כמאמר חז"ל "עתיים חשות עתים ממללות" הוא כנגד ה' חסדים וה' גבורות שבדעת. ה' גבורות הן "שמאל דוחה". יש לעמוד בנסיון של השמאל כדי להגיע ל"ימין מקרבת". כך רבי אמיתי מלמד תורה. יש סיפורים רבים על רביים בחסידות שקודם כל דוחים תלמידים שבאים להתקרב אליהם, ממש כמו שדוחים גרים. רות המואביה באה להתגייר ומאד התאמצה והתעצמה עם הרצון עד שזכתה להיות 'אם המלכות'. בדיוק כך רבי נוהג בחסידים. רק מי שבוכה באמת על שמרחיקים אותו ומתאמץ מאד זוכה להתקרב לבסוף. בליקוטי מוהר"ן כתוב כי בעל תשובה צריך לחכות בתור כמו אחד שעומד בתור כדי לקנות בשמים. אומרים לו "כתר לי זעיר ואחוך". בעל תשובה הוא בסוד הכתר, לכן אומרים לו חכה והמתן. הדחיה לא באה לגרש את האדם, אלא לומר לו שלא ידחוף את עצמו. יש תור לשערי הקדושה והדבר יכול לארוך זמן רב. יש לחגור את **המתנים** (מלשון **המתנה**) בסבלנות רבה. לאחר מכן, כאשר האדם עמד בנסיון, הימין מקרבת אותו מאד. אז זוכים ללכת בסוד הריח, הוא גילוי של מלך המשיח - "והריחו ביראת ה'". הכל בזכות ההמתנה. אך כאמור ככל שהדורות מתקדמים ופרי הגאולה מבושל יותר, כך יש פחות צורך בכך.

(התוועדות, תש"ס)

עונה - מידת היעילות

בחסידות מוגדרת **הענוה** כמידת היעילות. היא נמשלת למכונה שאין בה חיכוך ועל כן היא יעילה ביותר. מה עלול להפריע למכונה לעבוד? חיכוך. בנפש הכוונה להרגשה עצמית. ברגע שזה קורה, מתרחש משהו במכונה שמפסיק את פעולתה ובשביל לחדשה יש צורך בהכנסת אנרגיה חדשה.

כשאין חיכוך, יעילותה של המכונה היא מקסימאלית. יעילות מקסימאלית זו משקפת את מידת הענוה, בה נמצא האדם בפעילות תמידית כיון שאין לו הרגשה עצמית או בלשון הגמרא, אינו מחזיק טובה לעצמו - "גריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה": העניו לומד תורה כל הזמן ולא מחזיק טובה לעצמו. היא הנותנת, היות שלא מחזיק טובה לעצמו, כלומר שאין שום רגע שהוא מרוצה מעצמו (=סיפוק עצמי), הוא מצליח ללמוד בהתמדה ואף פעם לא גומר את לימודו. כיצד הוא נשמר מהרגשת סיפוק עצמי? ע"י שמודע לכך שלא הוא זה שלומד, אלא הקב"ה. (אוצר הנפש ב')

אמרת הרב

ישנם ק"ן פרקי תהלים המכניעים את הכעס השלילי בנפש. כעס = קנ = הכנעה.

מידת השפלות (חלק ג')

האסמכתא לכל עניין השפלות מופיעה במשנה ב"פרקי אבות" - "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים". יש להעלות כל מדרגה כדי להיכלל במדרגה שמעליה.

השפלות כלפי הרשעים באה נפשית מצד טבע העולם, כמו שהאדם והנמלה שווים, ואדרבא, הנמלה מתפקדת טוב יותר. מחשבת השפלות כלפי הרשעים היא שיתכן והרשע פחות מחונן ממני, אבל הוא מנצל טוב ממני את הכוחות שה' נתן לו, ואני חייב ממנו.

פעם אמר הרבי ה"צמח צדק" לחסיד אחד: "אם אתה מזלזל בנטילת ידיים, זה גרוע יותר מאדם רחוק שעובר על אשת איש!" כל אחד נשפט לפי ערכו.

נתינת **כבוד** היא סימן השפלות. השפלות שצריכה להיות כלפי החבר פנימית הרבה יותר ולכן קשה להשגה, עד שהיא מצריכה שתייה לחיים... כדי להגיע, לרמת שפלות בין חברים, צריך לחשוף את הלב, לשתות לחיים, לגלות סוד ולהיות בטל ושפל לכולם. כך ההתוועדות בין החברים עושה פירות טובים ומתוקים.

רמת השפלות בפני הצדיק היא אחרת לגמרי. המשנה אומרת "מורא רבך כמורא שמים". השפלות בפני הצדיק היא דוגמא לשפלות בפני ה'. עוצמת השפלות כאן היא עצם הרגשת הריחוק מהאמת לאמיתה.

(אוצר הנפש א')

ניתן להשיג את ספרי "אוצר הנפש" בין כל

ספרי הרב גינזבורג באתר www.pnimi.org.il

או בטל' 050-6360882 או 1700700966

הרשמה לקבלת העלון: odedm@neto.net.il

